

ГЛАСНИК СРПСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА

Година I.

МАРТ 1912. год.

СВЕСКА 1.

ГЕОГРАФСКО ДРУШТВО И ГЛАСНИК од Ј. Цвијића

У Београду је на Благовести 1910 године основано Српско Географско Друштво. У писму, којим су учесници позвани на први састанак, изнесени су разлози због којих се, како изгледа, могло код нас са успехом основати научно друштво за географију и сродне науке. Ојачао је географски центар на Универзитету; имамо знатан број географских стручњака у Србији и осталим југословенским земљама; још је већи број интелегентних људи, који су се заинтересовали за географска и антропогеографска испитивања; резултати досадањег рада постали су толико разгранати, да се јасно види не само цео обим и значај наше науке, већ и плодни контакти између географије и других наука, нарочито геологије, климатологије, фитогеографије, етнографије; изгледа да је и широј публици познат значај географских студија за национална и економско-национална питања. Позиву за оснивање Географског Друштва одазвали су се не само сви географи и многи стручњаци сродних наука из Београда, већ је и знатан број стручњака из Србије дошао на први састанак. Осим тога добијени су и из других држава одзиви, по којима изгледа да се не варамо: и други стручњаци мисле да је Београд заслужио да се у њему оснује прво Географско Друштво на Балканском Полуострву. На првом састанку усвојена су и *Правила Српског Географског Друштва*. Потписани је на том састанку у главним линијама изнео двоструки задатак С. Г. Д.: *научни и стручни рад и популарисање знања из географије и сродних наука*.

Прво треба да буде и трајно да остане главни друштвени задатак. Њему служе најмногобројније и главне седнице редовних чланова, који желе и могу суделовати у стручном раду. Постојаће тежња да се још потпуније формира и умножи група стручних географа, потпуно упознатих с методама и резултатима разних географских дисциплина, нарочито с резултатима геоморфологије, у којој се сада стварају нови појмови и изналазе нове методе и нови проблеми. Исоштравање и усавршавање геоморфолошких метода треба да буде важан задатак

стручних скупова. И антропогеографија је у пуном развијању, и у њој треба још јаче наглашавати географске утицаје и географске методе, које дају најплодније и најпрецизније резултате; последње још није довољно постало део научне свети многих антропогеографа и етнографа. Осим ових двеју, и остале су географске дисциплине последњих деценија учиниле такве напретке као мало која друга наука. Познат је скоро непрегледан низ утврђених и сређених факата, поставка и погледа у океанографији, хидрографији с лимнологијом, у климатологији и глациологији; исти је случај са етнографијом и фитогеографијом, које истина стоје мало даље од географије, али су с њоме у интимној вези. Особито су интересантне граничне области између географије и сродних наука: у њима се налазе многи од најинтересантнијих научних проблема. Географско Друштво треба нарочито да негује те контакте са суседним наукама, одбирајући оне њихове резултате који су географскога значаја. Осим тога постојаће тежња да се у наукама, које се баве о земљи или чији су предмети везани за земљу, јаче одомаћи плодна географска метода. То на првом месту значи, да се укорене карте географског распрострањења било географских облика, антропогеографских и етнографских предмета и појава и психичких особина, било биљних и животињских заједница, остатака од старих култура итд.; из таквих картографских представа се већ често излуче проблеми и погледи. Друга страна ове методе је истраживање географских утицаја или утврђивање промена, које се изврше на предметима и појавама под утицајем разне пластике и климата. То су у исто време и разлози, због којих је предложено да у управу нашега друштва уђе по један представник од суседних наука и што ћемо са задовољством примати за редовне чланове остале представнике наука, географији блиских. Географско Друштво ће пажљиво пратити велике напоре који се чине ради испитивача земљиних полова и попуњавања последњих белих места на карти земљине површине; с научног је гледишта најинтересантније ући у духовну радионицу ових испитивача и процењивати вредност њихових резултата. Напоследку ћемо неговати регионалну географију, *Landeskunde* Немаца; у њој треба резултате разних географских дисциплина везати и стопити у целину, у којој сваки факат има свој значај и своју узрочну везу; писци регионалних географија морају, поред литерарних студија, имати, ако не својих оригиналних проматрања, бар добру аутопсију. Нема још дела, поред свих многобројних покушаја, које би горње захтеве тако испуњавало да може служити као несумњив углед.

Под утицајем изложених општих погледа, и оних који се даље развију, стајаће испитивања Балканског Полуострва, о којима би се Географско Друштво бавило. Још има да се на Балканском Полуострву изврше многобројне географске

констатације, а затим геолошке, климатолошке, фитогеографске и етнографске. Желети је да се при овим испитивањима има план, да се факта утврђују прецизним начинима и траже научни проблеми, а не да се само нагомилавају факта, кроз која је се тешко пробијати, и која могу, и ако су многобројна, ипак не дати ослонац за решавање правих научних проблема. У географији, као и у свима наукама од проматрања, долази се до општих погледа и теорија студијом неке области; али није довољно само проматрати, треба дуго и интензивно мислити о вредности сваког проматрања; кашто и то није довољно... треба нарочити дар. И за последње способности је наше земљиште врло погодно и на њему има знатан број нерешених проблема. Али се при студијама ове врсте не можемо ограничити само на Србију, која је тесна, претесна, и чије границе нису природне, научне, већ случајне, државне, политичке; ни планинске системе, ни велике долине, ни геолошке формације, ни биљни и етнографски комплекси не заустављају се на границама Србије; многи географски, геолошки и фитогеографски објекти, цели народи и етнографски можда најинтересантнији делови нашега народа изван граница су Србије. У нашој држави треба детаљно и прецизно проучавати поједине објекте и појаве, и тиме се може доћи до ваљаних резултата. Али прави проблеми се могу махом решавати излазећи изван граница Србије.

Други је задатак Географскога Друштва популарисање географских знања и распростирање веза на шири круг аматера, који су у Правилима названи ванредним члановима. Овај рад тражи највише спремних, активних и неуморних чланова. На њих се поглавито мислило, кад је у правилима предвиђено оснивање секција Географског Друштва у Србији и изван Србије. Има извесних факата која ће те секције у својим областима с успехом утврђивати по упуствима, која ће бити израђена. У секцијама ће се моћи нарочито култивисати туристичка географија, етнографија, и обичнији антропогеографски и фитогеографски рад. Установом ванредних чланова и секција Географско Друштво би изашло из ужег стручног круга и добило шири значај. Тиме би оно и материјално ојачало.

То су, мислим, главни задаци Српског Географског Друштва, чије се оснивање одавно планирало и за које је скица „Правила“ била готова пре пет година. Ипак се и сада његовом оснивању пришло с великом бојажљивошћу, и, ако Географско Друштво стане на чврсте ноге и добије свој прави значај, главна заслуга припада младим и врло младим географским и природњачким снагама, које ме на ово предузеће већ неколико година подстичу. Не треба затајити ни узроке бојажљивости и страха.

Изгледа да су слабе наше способности за заједнички

рад већих размера. Ја не видим ниједну такву установу, у којој смо показали пун успех. При томе сасвим апстрахујем од плаховитости и свађа, које се често јављају и које истина узимају као изговор објективне и начелне разлике, али готово увек потичу из личних мотива. Ја држим да је то у нашем друштву сасвим искључено. За прави успех је неопходно потребно да сваки члан Географског Друштва има осећање и свест да је дужан учинити нешто за своје друштво и да је свака друштвена функција, ма како изгледала незнатна, један део склопа и рада друштвеног, дакле важан посао, коме се треба с разумевањем и љубављу предати. Нека се у том конструктивном правцу развијају наше способности, не у деструктивном и индивидуалистичком.

Због слабих организаторских и конструктивних способности боре се сва наша друштва са двама невољама: једна је вегетирање а друга је површност. Од последњег се има нарочито да чува наше Географско Друштво, које према свом програму излази у ширу јавност и тражи контакте и са ширим круговима.

*

После две године унутрашњег рада Управа С. Г. Д. решила је да издаје овај *Гласник*, који ће излазити полугодишње у свесци од 10—12 штампаних табака. Сваки рад, ма у којој рубрици *Гласника* био, хонорисаће се са 50 дин. од штампаног табака. О средствима за издавање *Гласника* има се старати друштвени председник, који је зато добио извесну помоћ из Министарства Просвете и нашао знатан број чланова добротвора, од чијих се улога може само интерес трошити. Обема врстама ових годишњих прихода покриће се нешто преко половине годишњих издатака за часопис; остало ће се допунити улозима редовних и ванредних чланова и продајом *Гласника*.

Садашња је тежња Управе да *Гласник* има овакав задатак и склоп: он треба да постане орган за публикавање резултата оних испитивања која се тичу Балканскога Полуострва (са Хрватском, Истром и Крањском) и суседних земаља, и то из Географије и сродних наука (Геологије, Метеорологије с Климатологијом, Фитогеографије, Зоогеографије, затим Етнологије и других друштвених наука), у колико ове имају везе с Географијом или у колико су од географског интереса. У вези с горњим *Гласник* ће тежити да постане орган за публикавање расправа од опште научне вредности, чији су погледи изведени на основу балканских проматрања. Управа ће нарочито радо прихватити оне радове у којима се збијено и са неколико главних проматрања обрађује нека научна идеја, без сувишног доказивачког апарата, затим такве у којима је изнесен преглед резултата из једне или више детаљних студија, па ма оне биле раније и на другом месту публиковане. Ваља обратити особиту пажњу на кратко а јасно излагање. Управа

је мњења да такви радови не смеју бити знатно већи од једног штампаног табака. Они ће заузимати *први, већи* део Гласника С. Г. Д.

У *други одељак* улази разноврсна оригинална грађа, проматрања и белешке, на пример :

1. Кратки описи појединих предела и планина.

2. Веће белешке на пр. о карским појавама (проучене пећине, групе вртача, карсни извори и у опште појаве карсне хидрографије), мерење температуре у језерима и рекама, описи поплава, географско распрострањење неког антропогеографског или етнографског предмета, психичке особине; карактеристике вароши; пењање на планине; разна упуства за прибирање грађе и т. д.

3. Статистички подаци о балканским и суседним земљама.

4. Географска, геолошка, климатолошка и етнолошка терминологија; грађа за топографски речник Балканског Полуострва; прецизни описи старих градова, манастира и цркава, остатака старих рудишта и рударских радова и т. д.

У *трећем одељку* (Географски Весник) излазиће по потреби кратка садржина оних страних дела у којима су изнесени нови научни погледи или нове методе рада; даље ће бити забележена главна дела, поглавито универзитетски уџбеници; биће укратко изнесени резултати врло важних научних експедиција; белешке о важним научним личностима и т. д.

У *четвртном одељку* ће се регистирати литература о Географији и сродним наукама, која се тичу Балканског Полуострва и суседних земаља, и то почевши од 1910. године. Биће дакле изнесена само библиографија без реферата, јер за последње нема у Гласнику ни простора ни средстава. Осим тога за такве реферате постоји орган Географског Завода на Универзитету *Преглед*, чије је штампање и хонорисање осигурано. Ако буде могућности, временом ће се реферати *Прегледа* пренети у *Гласник*, а *Преглед* ће престати излазити.

Напоследку ће се при крају Гласника саопштавати рад Српског Географског Друштва.

УТИЦАЈ ОКОЛНИХ МОРА НА ТЕМПЕРАТУРНЕ ПРИЛИКЕ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА

од П. Вулевића

Нормалну соларну климу некога предела модифицирају врло разнолики фактори. Они се дају подвести у главном под три групе: у маритимне утицаје, у морфолошке утицаје и напоследку у климатске факторе трећег реда, као што су на пр. вегетација, снежни покривач, облачност и т. д.